

ISSN 2466-3905

ГОДИШЊАК

ПЕДАГОШКОГ ФАКУЛТЕТА У ВРАЊУ

1/2026

ГОДИШЊАК
ПЕДАГОШКОГ ФАКУЛТЕТА У ВРАЊУ

За издавача
Проф. др Драгана Станојевић, декан

Претходни уредници
Проф. др Сунчица Денић (2010–2016)
Проф. др Данијела Здравковић (2016–2018)
Доц. др Ивана Тасић Митић (2018–2021)
Проф. др Србољуб Ђорђевић (2021–2024)

Главни и одговорни уредник
Доц. др Биљана Продовић Милојковић

Заменик главног и одговорног уредника
Проф. др Дарко Стојановић

Редакција
Др Љубиша Митровић професор емеритус, проф. др Урош Шуваковић,
др Миша Стојадиновић, проф. др Весна Трифуновић, проф. др Оливера
Кнежевић Флорић, проф. др Јелена Максимовић, проф. др Драгана
Станојевић, проф. др Оливера Марковић Савић, проф. др Снежана
Маринковић, проф. др Благица Златковић, доц. др Весна Здравковић,
проф. др Кристина Ранђеловић, проф. др Иван Јовановић, проф. др Драгиша
Бојовић, проф. др Филдуза Прушевић Садовић, др Тања П. Илић,
др Шћепан Синановић, доц. др Иван Радојковић, проф. др Ценка Николова
Иванова (Бугарска), проф. др Борис Попиванов (Бугарска), проф. др Марјан
Блажич (Словенија), проф. др Георгиос Боровас (Грчка), доц. др Слађана
Јакимовић (Македонија), доц. др Викторија Рјапухина (Русија),
доц. др Олена Устименко-Косорич (Украјина).

Лектори
Доц. др Милица Алексић
Мс Ђорђе Шуњеварић

Часопис излази два пута годишње.
Сви радови у *Годишњаку* су рецензирани.
Издавање часописа финансијским средствима помаже
Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

ISSN 2466-3905

ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ У ВРАЊУ
УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

Г О Д И Ш Њ А К

ПЕДАГОШКОГ ФАКУЛТЕТА У ВРАЊУ

КЊИГА XVII, 1/2026.

Врање, 2026.

САДРЖАЈ

— САВРЕМЕНО ОБРАЗОВАЊЕ —

<i>Vanče S. BOJKOV</i>	
<i>New paradigms in teacher - Student communication.....</i>	<i>9</i>
<i>Лаура Ш. КАЛМАР</i>	
<i>Повезаност наставничке самоефикасности и афективне добробити наставника</i>	<i>29</i>
<i>Теодора И. САФИЈЕ, Бранимир Н. ВУКЧЕВИЋ</i>	
<i>Задовољство школом, школски успех и психолошки дистрес код средњошколаца</i>	<i>45</i>
<i>Татјана ТОДОРОВИЋ, Данијела С. НИКОЛИЋ</i>	
<i>Образовање као фактор превенције безбедносних ризика: Педагошки и друштвени аспекти</i>	<i>61</i>
<i>Немања Б. ВУКЧЕВИЋ</i>	
<i>Трансформација приступа образовању деце миграната у Русији: Баријере интеграције или услови адаптације?</i>	<i>79</i>

— МЕТОДИКА И НАСТАВА —

<i>Ана Д. СПАСИЋ СТОШИЋ, Анђела Б. БОГДАНОВИЋ</i>	
<i>Примена модела изокренуте учионице у настави природе и друштва.....</i>	<i>97</i>
<i>Адмир Ћ. МЕТИЋ</i>	
<i>Интеграција географских садржаја и картографских елемената у настави природе и друштва: Теоријски преглед и методичка разматрања</i>	<i>111</i>
<i>Амела МУРАТОВИЋ</i>	
<i>Развој говора код деце у години пред полазак у школу кроз луткарску игру....</i>	<i>125</i>

— ЈЕЗИК, КУЛТУРА, ИСТОРИЈА И УМЕТНОСТ —

<i>Горан С. МИЛОСАВЉЕВИЋ</i>	
<i>Исламске образовне установе на простору Југоисточне Србије</i>	<i>137</i>
<i>Катарина П. СТАНКОВИЋ</i>	
<i>Заступљеност помолошких фразеологизама у руском језику</i>	<i>149</i>
<i>Александра С. ЛУКИЋ</i>	
<i>Интерпретативни и компаративни приступ бајкама, легендама, предањима и модерној терапеутској причи дубровачког краја и њихови психоаналитички, бихејвиористички и терапеутски потенцијали</i>	<i>163</i>
<i>Данијела В. ИЛИЋ</i>	
<i>Класичарски и иновативни елементи у првим ставовима последњих соната за клавир Лудвига Ван Бетовена.....</i>	<i>179</i>

— ПРИКАЗИ И ОСВРТИ —

Милан ЈОЛИЋ

Тајне успеха и узроци пропасти нација – приказ дела Дарона Асемоглуа и
Џејмса А. Робинсона.....195

Вељко ИЛИЋ

Утисци и значај дана Педагошког факултета у Врању.....201

Упутство ауторима.....203

Немања Б. ВУКЧЕВИЋ*
ORCID 0000-0003-3682-3888
Институт за српску културу
Приштина – Лепосавић

УДК 376.68-053.2(470+571)
- прегледни научни рад –
DOI 10.5937/gufv2601079V

ТРАНСФОРМАЦИЈА ПРИСТУПА ОБРАЗОВАЊУ ДЕЦЕ МИГРАНАТА У РУСИЈИ: БАРИЈЕРЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ ИЛИ УСЛОВИ АДАПТАЦИЈЕ?

Сажетак: *Миграциони процеси у савременим друштвима све више доводе у питање постојеће моделе образовне интеграције, посебно у контексту растуће „супердиверзности” и пораста породичне миграције. У Руској Федерацији ови процеси праћени су реформом образовне политике која уводи обавезно тестирање знања руског језика као предуслов за приступ образовном систему. Циљ рада је да се испита на који начин овај механизам трансформише приступ образовању деце миграната и да се утврде његове последице по процесе образовне интеграције и социјалне кохезије. Истраживање је засновано на аналитичко-интерпретативном приступу, који обједињује контент-анализу нормативних аката, анализу званичних статистичких података и преглед релевантне научне литературе из области социологије образовања и миграционих студија. Емпиријски налази указују на висок степен институционалне селекције већ у раним фазама приступа образовном систему, при чему значајан део деце миграната не испуњава услове за упис услед административних и језичких критеријума. Ови резултати показују да увођење језичког тестирања истовремено делује као инструмент адаптације и као механизам искључивања, што доводи до формирања групе деце која остају изван формалног образовног процеса. У том контексту, језик се не појављује као изолован фактор интеграције, већ као институционални праг укључивања, чија функција зависи од ширег оквира образовне политике и доступности адаптационих механизма. Теоријски допринос рада огледа се у концептуализацији образовне политике као хибридног механизма који истовремено обједињује функције интеграције и институционалне селекције. Практични значај рада односи се на идентификацију кључних институционалних тачака искључивања деце миграната из образовног система и указује на потребу развоја адаптационих програма и институционалне подршке.*

* nemanja.vukcevic2021@gmail.com

Рад је написан у оквиру научноистраживачког рада НИО, по Уговору склопљеном са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС, број: 451-03-33/2026-03, од 29. 1. 2026. године.

Кључне речи: миграције, деца мигранти, образовна политика, социјална кохезија, језичка интеграција, институционална селекција, Руска Федерација.

Увод

Глобални миграциони процеси с краја XX и почетка XXI века, који, према подацима актуелних извештаја ИОМ, обухватају више од 281 милиона људи¹, постали су фундаментални изазов за савремене државе, трансформишући не само демографску структуру друштава већ и институционалне механизме социјалне интеграције. При томе, „једна од основних тенденција савременог развоја института породице јесте раст њене укључености у миграционе процесе”² (Јамалетдинова и сар., 2022: 167). Раст породичне миграције појачао је оптерећење образовних система јер се школа показала као кључни простор примарне социјализације деце која пристижу у ново културно окружење. Истовремено, деца мигранти „помажу родитељима да се још боље уклопе у друштво пријема, интензивирајући социјалне и правне аспекте интеграционих процеса”³ (Ендрюшко, 2022: 4601). Са повећањем удела малолетних миграната образовне установе престају да обављају искључиво педагошку функцију и постају инструмент формирања социјалне стабилности. Овакав институционални заокрет може се посматрати у оквиру приступа у којима се државна политика интеграције анализира као процес категоризације и регулисања социјалних разлика (Brubaker, 2004).

Последњих година у Руској Федерацији ово питање постаје посебно актуелно. То је условљено, пре свега, дефицитом радних ресурса при историјски ниској незапослености, што приморава економију земље да потражује спољну радну снагу. Истовремено, обимна реформа миграционог законодавства 2024/2025. г. усмерена на поопштравање државне контроле и дигитализацију (биометрију) евиденције страних држављана сведочи о преиспитивању приступа националној безбедности и социјалној интеграцији миграната.⁴ Експерти сверуске информативно-

¹ World Migration Report 2024. International Organization for Migration (IOM), Geneva. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024>.

² «одной из основных тенденций современного развития института семьи является рост ее вовлеченности в миграционные процессы» (Овде и даље превод аутора).

³ «дети же в свою очередь помогают родителям еще лучше встроиться в принимающее общество, интенсифицируя социальные и правовые аспекты интеграционных процессов».

⁴ Концепт миграционе политике Руске Федерације. Извор: Указ Президента РФ от 15.10.2025 № 738 «О Концепции государственной миграционной политики Российской Федерации на 2026–2030 годы». – Текст: электронный // Государственная система правовой информации. Официальный интернет-портал правовой информации. 2005–2026 гг. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/document/0001202510150055>. (дата обращения: 25.02.2026).

образовне платформе за запошљавање страних држављана истичу: „Ако су раније у Русију долазили појединачно, сада су мигранти принуђени да доводе породице како би избегли *Social Orphan* проблем у домовини”⁵. Тако карактер савремених миграционих токова сведочи о постепеном померању акцента са индивидуалне радне мобилности ка породичној миграцији, што проблем интеграције деце чини централним за државну политику. „Одлука о укључивању деце у миграцију зависи не само од економске интеграције миграната (достизања одређеног нивоа прихода) већ и од правне (добивања дозвола за боравак) и културне интеграције (усмерења на стални боравак, осећаја блискости са земљом пријема, формирања руског идентитета)”⁶ (Эндрюшко, 2022: 4601). У овим условима школа делује као кључни институт који обезбеђује прелаз од привременог боравака ка стабилној интеграцији.

„Сфера образовања, будући у сталној динамици, осетљиво реагује на промене спољашњег окружења, прилагођава се његовим променљивим потребама и активно утиче на његово стање. Управо образовање је осетљиво на решења како националних тако и глобалних проблема, и оно утиче на развој интеграционих и миграционих тенденција, подржава их или, напротив, успорава, предупредујући развој догађаја, доприноси духовном јединству и међусобном разумевању људи, јер је непосредно повезано са развојем човека, формирањем његових духовних и моралних вредности”⁷ (Дюжакова, 2022: 3). У том контексту, с једне стране, законодавство, изричито Члан 62. Устава Руске Федерације⁸ и Члан 78.

⁵ «если раньше в Россию приезжали в одиночку, то теперь мигранты вынуждены забирать семьи, чтобы избежать проблемы «социального сиротства» на родине». Извор: МВД зафиксировало, что 75 % детей иностранцев в России не учатся в школе [Министерство внутренних делов эвидентира да 75% деце странаца у Русији не похађа школу]. – Текст : электронный // Портал Migranto.ru – общероссийская информационно-образовательная рекрутинговая площадка для иностранных граждан из стран СНГ, которые приезжают жить и работать в Россию. URL: <https://www.migranto.ru/single-post/mvd-zafiksirovalo-chto-75-procentov-detei-inostrancev-v-rossii-ne-uchatsya-v-shkole>.

⁶ «решение о включении детей в миграцию зависит не от экономической интеграции мигрантов (достижения определенного уровня дохода), а от правовой (получения разрешений на проживание) и культурной (ориентации на постоянное проживание, ощущения близость со страной приема – формирования российской идентичности)».

⁷ «сфера образования, находясь в постоянной динамике, чутко реагирует на изменения внешней среды, адаптируется к ее меняющимся потребностям и активно влияет на ее состояние. Именно образование реагирует на решение как национальных, так и общемировых проблем, оно оказывает влияние на развитие интеграционных и миграционных тенденций, поддерживает или, напротив, тормозит их, упреждая развитие событий, способствует духовному единению и взаимопониманию людей, т.к. напрямую связано с развитием человека, формированием его духовных и нравственных ценностей».

⁸ Устав Руске Федерације. Извор: Конституция Российской Федерации: принята всенародным голосованием 12 декабря 1993 г. (с учетом поправок, внесенных Законами РФ о поправках к Конституции РФ от 30.12.2008 № 6-ФКЗ, от 30.12.2008 № 7-ФКЗ, от 05.02.2014 № 2-ФКЗ, от 21.07.2014 № 11-ФКЗ, от 14.03.2020 № 1-ФКЗ, от 04.10.2022 № 5-

Федералног закона „О образовању у Руској Федерацији”⁹, утврђује принципе једнакости образовних права. Са друге стране, реална пракса показује растућу противречност између декларативне инклузивности и институционалне неопходности регулисања образовног процеса. „Обезбеђивање једнакости свим ученицима у образовању мора бити засновано на стварном уважавању једнаких могућности његовог стицања, што неизбежно води ка питању неопходности трансформације система образовања у земљи, ширењу позиција мултикултурног образовања”¹⁰ (Резаков, 2025: 71). Јачање миграционих токова довело је до акумулације педагошких проблема повезаних са језичком адаптацијом, неравномерном расподелом ученика-инофона и недовољном припремљеношћу образовног окружења за рад у мултикултурним условима. Савремене институционалне трансформације не могу се посматрати изоловано од ширих глобалних процеса, у којима, како се истиче, „неолиберална филозофија развоја и моноцентрични глобализам у савремености све више социјалдарвинизују друштвене односе у глобалном, регионалном и националном развоју, уз паралелно јачање социјално-класних, етнополитичких и идентитетских сукоба” (Митровић и Величковић, 2015: 204). У том контексту, образовне институције све више преузимају улогу механизма селекције и регулације социјалних разлика.

Зато је прелазак на обавезно тестирање познавања руског језика постао важан маркер трансформације образовне политике.¹¹ Нови модел подразумева да се владање државним (службеним) језиком посматра као основни услов успешног образовања и социјалне интеграције. Међутим, овај приступ изазива научну дискусију у погледу његовог утицаја на социјалну кохезију: да ли доприноси ефикасној адаптацији или, напротив,

ФКЗ, № 6-ФКЗ, № 7-ФКЗ, № 8-ФКЗ). – Текст: электронный // Официальный интернет-портал правовой информации. – URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_28399/.

⁹ Закон о образовању Руске Федерације. Извор: Об образовании в Российской Федерации: Федеральный закон № 273-ФЗ: принят Государственной Думой 21 декабря 2012 года: одобрен Советом Федерации 26 декабря 2012 года: [в редакции от 01.01.2026]. – Текст: электронный // Официальный интернет-портал правовой информации. – URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_140174/ (дата обращения: 25. 02. 2026).

¹⁰ «предоставление всем учащимся равенство в образовании должно быть основано на реальном учете равных возможностей его получения, что неизбежно ведет к вопросу о необходимости трансформации системы образования в стране, расширению позиций мультикультурного образования».

¹¹ Измене и промене Закона о образовању Руске Федерације у 2024. г. Извор: О внесении изменений в статьи 67 и 78 Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации»: Федеральный закон от 28.12.2024 № 544-ФЗ: принят Государственной Думой 18 декабря 2024 года: одобрен Советом Федерации 20 декабря 2024 года. – Текст: электронный Государственная система правовой информации. Официальный интернет-портал правовой информации. 2005-2026 гг. – URL: <http://publication.pravo.gov.ru/document/0001202412280045> (дата обращения: 25.02.2026).

појачава процесе социјалне ексклузије. Дакле, истраживачки проблем овог рада односи се на трансформацију приступа образовању деце миграната у Руској Федерацији, са фокусом на прелаз са инклузивног модела на селективни модел заснован на обавезном тестирању знања руског језика, као и на последице по социјалну кохезију и обрасце институционалне инклузије и ексклузије.

Циљ рада је да се испита на који начин увођење обавезног тестирања знања руског језика трансформише приступ образовању деце миграната у Руској Федерацији и да се утврде његове последице. Рад представља аналитички преглед истраживачког проблема, заснован на интерпретацији нормативних промена, статистичких показатеља и савремених научних расправа у области социологије образовања и миграционих студија. Научни допринос рада огледа се у интерпретацији савремене образовне политике као хибридног механизма који функционише и као инструмент адаптације и као инструмент институционалне селекције, чиме се проширује разумевање улоге образовања у савременим миграционим режимима и указује на његову функцију у редефинисању граница социјалне укључености.

Методологија истраживања

Аналитичко-интерпретативни карактер истраживања заснован је на интердисциплинарном приступу који обједињује социологију образовања, миграционе студије и педагошку антропологију. Као методолошка основа користе се контент-анализа нормативних аката и званичних статистичких података који одражавају динамику образовне политике, аналитички преглед научних публикација и експертских оцена посвећених интеграцији деце-инофона, као и интерпретативни социолошки приступ, који омогућава да се образовне реформе посматрају као елемент ширих процеса институционалне трансформације друштва.

Избор извора заснован је на принципу релевантности за истраживачки проблем и аналитичке поузданости података. У анализу су укључени нормативни акти који регулишу образовну и миграциону политику у Руској Федерацији, званични статистички подаци државних институција, као и научне публикације из области социологије образовања, миграционих студија и педагошке антропологије. Посебан акценат стављен је на изворе који омогућавају праћење институционалних промена у периоду реформе (2024–2026), као и на радове који теоријски обрађују питања социјалне кохезије, језичке адаптације и интеграције миграната. Додатно, коришћени су експертски и медијски извори у функцији илустрације практичних аспеката примене законских решења, при чему је њихова улога ограничена на дескриптивни и контекстуални ниво.

Анализа података спроведена је кроз аналитичко-интерпретативни приступ који комбинује квалитативну анализу нормативних промена са интерпретацијом квантитативних показатеља. Нормативни акти анализирани су методом садржинске (контент) анализе, са циљем идентификације кључних институционалних механизма и њихове улоге у трансформацији образовне политике. Статистички подаци коришћени су као индикатори структурних промена система, при чему њихова функција није била тестирање хипотеза у строгом квантитативном смислу, већ илустрација обима и последица институционалних интервенција. Интерпретација добијених налаза заснива се на социолошком оквиру социјалне кохезије, који омогућава анализу односа између институционалне регулације, образовне интеграције и процеса социјалне инклузије и ексклузије. Оваква аналитичка стратегија омогућава да се образовне реформе посматрају као део ширих процеса институционалне трансформације и управљања миграционим ризицима.

Ограничења истраживања повезана су са неуједначеношћу извора статистике и одсуством универзалних критеријума за процену језичке интеграције деце миграната, што захтева опрезну интерпретацију бројчаних података. Додатно, сложеност анализираног проблема, који обухвата нормативне промене, институционалне механизме и социолошке импликације образовне интеграције, условљава селекцију појединих аналитичких нивоа. У складу са тим, рад је усмерен искључиво на национални контекст Руске Федерације, без спровођења компаративне анализе са другим образовним системима, што представља свесно методолошко опредељење условљено ограниченом упоредивошћу институционалних и статистичких оквира. Осетљивост теме додатно захтева опрез у интерпретацији налаза и избегавање нормативних генерализација како би се обезбедило дубинско разумевање специфичности националног модела и његових унутрашњих трансформација.

Кључни аналитички појам јесте социјална кохезија, схваћена као скуп институционалних и културних механизма који обезбеђују усклађеност социјалних норми и стабилност друштвених веза. У ширем контексту социјална кохезија се разматра као скуп хоризонталних и вертикалних веза поверења које обезбеђују стабилност социјалних институција (Putnam, 2000). У оквиру овог истраживања она се не посматра као статично стање, већ као динамичан процес који зависи од ефикасности образовних институција. Оваква интерпретација повезује се са ширим расправама о међусобној повезаности језичке интеграције, образовне политике и акултурационих стратегија миграната, где се језик посматра као кључни медијатор између институционалних захтева и индивидуалне адаптације.

Деца мигранти у Русији: статистички преглед и модели образовне интеграције

Савремене миграционе процесе карактерише раст такозване „супердиверзности”, која појачава сложеност образовне интеграције (Vertoves, 2007). За Руску Федерацију, где је према извештају Одељења аналитичког управљања миграционе службе МУП-а (објављеном у јануару 2026. године) на крају 2025. године било 5,7 милиона страних држављана¹², питање образовне интеграције деце странаца у последњим годинама се заострило, што је довело до преиспитивања државне политике у овој области.

Правни темељ савременог система образовања одређује општу доступност школовања. Међутим, практична реализација ових принципа суочава се са административним и институционалним баријерама, услед чега је, у поређењу са почетком 2025. године, број малолетних страних држављана који се налазе на територији Русије смањен за скоро 25%¹³, као и због тога што против странаца који су грубо прекршили обавезу обезбеђивања законитости боравка деце у Русији и могућности стицања основног општег образовања може бити донета одлука о непожељности боравка у земљи.

Истраживања показују да образовни систем Русије у целини карактерише висок степен развијености, али његови адаптациони механизми за мигранте остају фрагментарни, што указује на структурни јаз између правних норми и њихове фактичке примене (Гуљанчик и Космалев, 2024; Анањина и сар., 2022; Омелеченко и Шевцова, 2022; Бенин и Жукова, 2023; Мусатова и Храпченкова, 2023). Стихијска концентрација деце-инофона у појединим школама доводи до дисбаланса у структурисању одељења и у појединим случајевима отежава стварање потпуне комуникационе средине између миграната и друштва пријема (Хухлаев и Чибисова, 2022). Додатну препреку представљају административне процедуре повезане са регистрационим евидентирањем родитеља, које је морало да се поклапа са рејоном школе.

Кључни индикатор институционалне трансформације представља усвајање федералног закона који уводи обавезно тестирање знања руског језика. Нови захтеви предвиђају не само проверу језичких компетенција

¹² Извор: Количество мигрантов в РФ сократилось до 5,7 млн человек по итогам 2025 года. – Текст: электронный [Број миграната у Руској Федерацији је смањен на 5,7 милиона људи до краја 2025. године] // Ведомости: [сајт]. – 2026. – 29 јанвара. URL: <https://www.vedomosti.ru/society/articles/2026/01/29/1172466-kolichestvo-migrantov-v-rf-sokratilos>

¹³ Извор: В РФ почти на 25 % сократилось число детей мигрантов [Број деце миграната у Русији је смањен за скоро 25%]. – Текст: электронный // ТАСС: информационное агентство: [сајт]. – 2026. – 27 јанвара. – URL: <https://tass.ru/obschestvo/26264395> (дата обращения: 22.02.2026)

већ и верификацију докумената који потврђују законитост боравка детета и његових законитих представника. Истовремено се уочава јачање међуресорне сарадње између образовних структура и органа за спровођење закона, укључујући размену података о упису, тестирању и статусу ученика¹⁴.

У Русији се налази више од 638 хиљада малолетних миграната.¹⁵ Према званичним подацима, значајан део пријава не пролази формалну процедуру, а успешно тестирање пролази мањи део деце. До почетка школске 2025/2026. године поднета су документа за 23.616 детета са страним држављанством, од чега је потпуни пакет докумената достављен за 8.223 детета. То значи да 15.393 пријаве нису прошле формалну процедуру. Од броја оних који су стекли услов за тестирање (8.223), испит је полагало 5.940 детета, а успешно га је савладало 2.964, што чини 50% од броја тестираних, односно 12,6% од укупног броја поднетих пријава.¹⁶

Социјално-педагошке детерминанте деадаптације деце миграната: криза идентитета и вредносни расцепи

Анализа практичног искуства реализације претходног (мултиетничког) модела интеграције омогућава издвајање комплекса системских детерминанти које ометају успешно укључивање деце миграната у руски образовни систем (Хамраева и сар., 2022; Дильдина и сар., 2023; Громова и сар., 2024). Међу најзначајнијим факторима издвајају се језичка дистанца, неподударање образовних програма и статусна депривација, која настаје услед губитка уобичајених социјалних улога. Дете се налази у ситуацији у којој истовремено усваја ново културно окружење и реконструише сопствени идентитет, што појачава психолошко оптерећење и повећава ризик социјалне деадаптације.

¹⁴ О изменама и променама у законима Руске Федерације у вези са мигрантима. Извор: О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации: Федеральный закон от 31.07.2025 № 314-ФЗ: принят Государственной Думой 22 июля 2025 года: одобрен Советом Федерации 28 июля 2025 года. // Государственная система правовой информации. Официальный интернет-портал правовой информации. 2005-2026 гг. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/document/0001202507310063>

¹⁵ Извор: Численность мигрантов в России в 2025 году: официальные данные и тренды. – Текст: электронный [Број миграната у Русији 2025. године: званични подаци и трендови] // РБК: [сайт]. – 2026. – 15 января. – URL: <https://www.rbc.ru/life/news/68492b129a7947efe3e9421e> (дата обращения: 22.02.2026)

¹⁶ Извор: Более 87% несовершеннолетних иностранных граждан, претендующих на обучение в российских школах, не могут быть зачислены [Више од 87% малолетних страних држављана који се пријављују за студирање у руским школама не могу бити уписани]: [статистические данные по итогам тестирования]: официальный сайт. – Москва: Федеральная служба по надзору в сфере образования и науки (Рособрнадзор), 2026. – 20 февраля. – Текст: электронный. – URL: <https://obrnadzor.gov.ru/news/boleee-87-nesovershennoletnih-inostrannyh-grazhdan-pretenduyushhih-na-obuchenie-v-rossijskih-shkolah-ne-mogut-byt-zachisleny/> (дата обращения: 22.02.2026).

Социолошки аспект проблема указује на феномен институционалног отуђења, који се испољава у смањењу поверења у образовни систем и формирању стабилних негативних стереотипа. У условима стихијске инклузије, низак почетни ниво језичке припремљености често доводи до учвршћивања статуса „заосталог” ученика, што не само да ограничава образовне перспективе већ и подстиче формирање затворених етничких микрозаједница унутар школе.

Истраживања интеграције друге генерације миграната показују да образовна средина има кључну улогу у обликовању трајекторија социјалне мобилности и идентитета адолесцената (Portes & Rumbaut, 2021). Додатно, процес адаптације усложњава се кризом самоодређења карактеристичном за адолесцентни узраст. Школа постаје простор првог суочавања са „другошћу”, где се статус „туђег” одређује не само етничком припадношћу већ и дефицитом комуникационих вештина. У овим условима језик представља не само инструмент образовања већ и кључни услов признања и идентификације у групи вршњака.

Важан аспект интеграције јесте интеракција између културног окружења породице и вредносних оријентација друштва пријема. Однос према образовању и социјалним нормама који родитељи преносе може или допринети успешној адаптацији детета или појачати дистанцу између мигрантске субкултуре и образовне институције. У том контексту, подршка етнокултурном идентитету кроз ослањање на традиције и матерњи језик добија двојаку улогу: истовремено спречава маргинализацију личности и ствара основу за међукултурни дијалог.

Додатну димензију интеграционих процеса представља родни фактор. Истраживања ставова миграната показују очување патријархалних представа о приоритету образовања за дечаке, што може ограничавати образовне могућности и капацитете девојчица. Истовремено, постојеће родне диспропорције унутар самог друштва пријема смањују мотивацију мигрантских породица да преиспитају традиционалне ставове, стварајући ризик репродукције неједнакости у образовном окружењу (Ендрјушко, 2023).

Тако интеграционе баријере имају вишеслојни карактер, од психолошких тешкоћа адаптације до институционалних ограничења и културних разлика. У условима претходног модела школа се фактички налазила у улози јединог института одговорног за примарну социјализацију мигрантских породица, што је доводило до преоптерећења образовног система и смањења ефикасности интеграционих процеса.

Језичка адаптација као језгро интеграционог процеса: криза полиетничког модела и потрага за новим образовним стратегијама

Језичка адаптација заузима централно место у интеграцији деце миграната, јер језик, осим комуникативне функције, представља и

механизам укључивања у културни простор друштва пријема (Бреусова и Руднева, 2024). Са становишта акултурационих стратегија, језик представља само један од елемената сложенијег процеса адаптације, који укључује очување културног идентитета и интеракцију са друштвом пријема (Berry, 1997). Усвајање руског језика омогућава детету приступ образовним ресурсима, нормама међуљудске комуникације и вредносним оријентацијама које су учвршћене у образовној средини.

Савремена педагошка истраживања наглашавају одсуство јединственог приступа у дефинисању критеријума довољне овладаности језиком. „Питање класификације и критеријума остаје отворено, и у савременој науци још увек нису утврђени захтеви за апсолутно слободно владање два језика”¹⁷ (Јамалетдинова и сар., 2022: 168). То ствара методолошку неодређеност приликом процене спремности детета за образовање и усложњава израду универзалних адаптационих програма. Као резултат, образовна пракса је принуђена да балансира између захтева академске успешности и задатака практичне социјалне интеграције.

У педагошкој антропологији деца-инофони се посматрају као носиоци другачије националне слике света, што подразумева потребу формирања заједничке когнитивне основе за успешну комуникацију. Чак и при постизању базичног нивоа овладаности језиком, одсуство симболичког или појмовног знања може ометати пуно учешће у образовном процесу, стварајући ефекат прикривене изолације. У том смислу, језичка компетенција функционише као институционални праг укључивања, али не и као самосталан показатељ степена социјалне интеграције.

Методолошки избор између наставе руског језика као нематерњег и руског језика као страног одражава шире питање стратегије интеграције. „У савременој науци још увек нема јединства о томе каква треба да буде методика наставе руског језика у полиетничком разреду. Очигледна је потреба да се инофони уведу у рускојезични разред без радикалних промена у наставном процесу. По нашем мишљењу, сврсисходно је при настави у мултинационалним одељењима користити индивидуални, диференцирани приступ”¹⁸ (Јамалетдинова и сар, 2022: 169). С једне стране, убрзано укључивање у рускојезичну средину доприноси бржем усвајању наставног програма, док, с друге стране, одсуство припремне фазе повећава ризик академског неуспеха. Психолингвистичка

¹⁷ «вопрос о классификации и критериях остается открытым, и в современной науке до сих пор не выведены требования к абсолютно свободному владению двумя языками».

¹⁸ «в современной науке еще нет единства в том, какой должна быть методика обучения русскому языку в полиэтническом классе. Очевидна необходимость ввести инофонов в русскоязычный класс без радикальных изменений в учебном процессе. По нашему мнению, целесообразно при преподавании в многонациональных классах использовать индивидуальный, дифференцированный подход».

истраживања указују на неопходност ране језичке подршке, почев од предшколског узраста, што омогућава смањење ефекта интерференције и олакшава касније образовање.

Дуго времена одговор на миграционе изазове представљала је традиционална полиетничка школа, која је подразумевала укључивање деце миграната у општа одељења без претходне припреме. Међутим, акумулирано искуство открило је ограничења таквог приступа: таква спонтана и стихијска инклузија не узима у обзир дубину језичког и културног јаза, што школу претвара из простора интеграције у зону потенцијалне изолације или колизије. Академски неуспех у овим условима постаје последица не недостатка способности, већ непревазиђене комуникационе баријере. Прелазак ка селективном моделу може се посматрати као институционални одговор на кризу претходне парадигме. Увођење језичког тестирања усмерено је на стварање основног образовног фундамента, али његова ефикасност директно зависи од постојања системске предуниверзитетске припреме и доступних адаптационих програма. Ови налази указују на потребу њихове шире социолошке интерпретације у оквиру анализе социјалне кохезије.

Дискусија

Интерпретација добијених налаза заснива се на концепту социјалне кохезије као аналитичком оквиру, што омогућава сагледавање односа између институционалне регулације и образовне интеграције. Важно је нагласити да се разматране промене у раду не оцењују са становишта нормативне процене државне политике, већ као предмет социолошке анализе институционалних трансформација.

Емпиријски налази указују на значајну селекцију већ у раним фазама приступа образовном систему. Од укупног броја поднетих пријава за упис (23.616), услов за тестирање стекло је 8.223 детета, док је успешно тестирање прошло 2964, што чини 12,6% од укупног броја пријава. Ови подаци указују да значајан део малолетних страних држављана остаје ван формалног образовног процеса, што упућује на формирање специфичне социјалне категорије деце која се налазе између формалног права на образовање и институционалних ограничења његовог остваривања.

У том контексту, анализа трансформације образовне политике показује да нови модел интеграције има двојаку природу. С једне стране, он смањује педагошке ризике унутар школе, омогућавајући формирање хомогеније образовне средине и повећавајући ефикасност наставе. С друге стране, строги захтеви у фази уписа доводе до институционалне селекције, при чему део деце остаје изван образовног система, формирајући простор ограничене или прекинуте интеграције. Ова двострука функција образовне политике омогућава да се она интерпретира као хибридни механизам који

истовремено делује као инструмент адаптације и као инструмент институционалне селекције.

Овај помак указује на трансформацију школе из простора примарне социјализације у инструмент управљања миграционим ризицима. Са становишта социјалне кохезије, увођење језичког тестирања одражава настојање државе да ојача институционалну стабилност кроз стандардизацију образовних захтева. Међутим, одсуство развијене инфраструктуре адаптације може довести до јачања сегрегационих тенденција и раста социјалне дистанце између мигрантских заједница и друштва пријема.

Посебно је значајно да језик у овом моделу не функционише искључиво као средство комуникације или образовања, већ као институционални праг укључивања. Његова улога није неутрална: у зависности од ширег институционалног контекста, он може деловати као механизам који олакшава интеграцију или као фактор који појачава постојеће социјалне неједнакости. Ефикасност језичких захтева стога зависи не само од њихове нормативне строгости већ и од способности образовног система да обезбеди флексибилне механизме подршке који спречавају изолацију деце из образовног простора.

У том смислу, расправа око новог модела превазилази оквире педагогије и отвара шире питање односа између контроле и интеграције у савременој миграционој политици. Образовни систем више не функционише искључиво као инструмент социјализације већ и као механизам регулације приступа друштвеним ресурсима, што указује на његову све израженију улогу у структурирању социјалне укључености.

Истовремено, треба имати у виду да се представљена анализа превасходно ослања на званичне статистичке податке и нормативне промене образовне политике. У том смислу, ефикасност образовног система не може се свести искључиво на формалне критеријуме укључивања, већ подразумева и квалитативне аспекте образовног процеса, будући да се разноврсност образовних активности и квалитет образовања препознају „као фактори ефикасног функционисања и развоја сваке националне економије” (Кулић и Милачић, 2016: 231). Ово додатно усложњава однос између институционалних захтева и реалних могућности интеграције деце миграната.

Ограничења доступних података, укључујући одсуство лонгитудиналних истраживања и упоредивих међународних индикатора језичке интеграције, ограничавају могућност недвосмислених закључака о дугорочним последицама анализиране реформе, али истовремено указују на потребу даљег истраживања овог феномена у ширем компаративном и временском оквиру.

Закључак

Трансформација образовне политике у Руској Федерацији у односу на децу мигранте указује на прелаз са модела спонтане инклузије ка институционално регулисаном, селективном приступу заснованом на језичким критеријумима. Добијени налази, посебно у погледу високог степена селекције већ у фази административне процедуре и тестирања, указују на постојање значајног броја деце која остају ван образовног система, што потврђује двоструку природу анализираног модела.

У том смислу, увођење обавезног тестирања знања руског језика функционише истовремено као инструмент адаптације и као механизам институционалне селекције, редифинишући однос између приступа образовању и контроле миграционих процеса. Језик се у овом контексту не појављује као изолован фактор интеграције, већ као институционални праг укључивања који може појачавати или ограничавати постојеће социјалне процесе, у зависности од ширег оквира образовне политике и доступности адаптационих механизма.

Теоријски допринос рада огледа се у концептуализацији образовне политике као хибридног механизма који обједињује функције интеграције и институционалне селекције, чиме се продубљује разумевање улоге образовних институција у савременим миграционим режимима. Практични допринос односи се на идентификацију кључних институционалних тачака у којима долази до филтрирања и потенцијалне искључености деце миграната из образовног система.

У том контексту, резултати истраживања указују на потребу развоја системских програма ране језичке припреме, унапређења административних процедура уписа и јачања институционалне подршке школама у мултикултурним срединама, како би се смањио ризик формирања групе деце која остају ван образовног поља. Ефикасност ових мера условљена је способношћу образовног система да успостави равнотежу између захтева институционалне ефикасности и принципа доступности образовања.

Ови закључци односе се на специфичан институционални контекст Руске Федерације и не претендују на директну генерализацију ван анализираног случаја. У анализираном оквиру, образовна политика се показује као механизам који не само да омогућава интеграцију већ и активно учествује у дефинисању граница социјалне укључености, што указује на њену све израженију улогу у управљању савременим миграционим процесима.

Извори

International Organization for Migration (IOM).

Федеральная служба по надзору в сфере образования и науки (Рособрнадзор),

Информационное агентство ТАСС. Свидетельство о регистрации СМИ №03247 выдано 02 апреля 1999 г. Государственным комитетом Российской Федерации по печати.

Сетевое издание «Ведомости» (Vedomosti). Решение Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций (Роскомнадзор) от 27 ноября 2020 г. ЭЛ № ФС 77-79546.

Портал Migranto.ru – общероссийская информационно-образовательная рекрутинговая площадка для иностранных граждан из стран СНГ, которые приезжают жить и работать в Россию.

Государственная система правовой информации. Официальный интернет-портал правовой информации. 2005–2026 гг.

Сетевое издание «РБК» (свидетельство о регистрации средства массовой информации выдано Федеральной службой по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций (Роскомнадзор) 03.12.2021 за номером ЭЛ №ФС77-82385).

Литература

- Ананьина, Д. А., А. В. Терентьева, Д. Цзян (2022). „Адаптация детей-мигрантов в условиях инокультурной среды: социально-философский анализ”. *Гуманитарный вектор*, 2 (17), 122–130. DOI 10.21209/1996-7853-2022-17-2-122-130.
- Бенин, В. Л., Е. Д. Жукова (2023). „Концептуальные основы системы оценки социально-культурной адаптации несовершеннолетних иностранных граждан в школах России”. *Педагогический журнал Башкортостана*, 4 (102), 12–21. DOI 10.21510/18173292_2023_102_4_12_21.
- Бреусова, Е. И., О. В. Руднева (2024). „О модели инновационной системы языковой адаптации детей-мигрантов в условиях интегративного обучения русскому языку: постановка проблемы”. *Вестник Сургутского государственного педагогического университета*, 1 (88), 16–24. DOI 10.69571/SSPU.2024.88.1.020.
- Громова, В. И., С. Б. Козинец, Н. А. Малова, Л. Н. Шумилова (2024). „Адаптация детей-мигрантов в рамках образовательных организаций Российской Федерации”. *Общество: социология, психология, педагогика*, 4 (120), 77–84. DOI 10.24158/spp.2024.4.10.
- Гурьянчик, В. Н., Н. С. Космалев (2024). „Инклюзивная поликультурная образовательная среда как фактор социализации детей из семей мигрантов”. *Педагогика и просвещение*, 1, 183–205. DOI 10.7256/2454-0676.2024.1.69961.
- Дильдина, Н. А., Б. А. Артеменко, Е. Б. Быстрой [и др.] (2023). „Формирование социальной активности детей-инофонов старшего дошкольного возраста в условиях межкультурного взаимодействия”. *Балтийский гуманитарный журнал*, 12 (4–5), 21–26. DOI 10.57145/27129780_2023_12_04_05.

- Дюжакова, М. В. (2022). *Поликультурное образование в контексте миграционных процессов*. Воронеж: Воронежский государственный педагогический университет. ISBN 978-5-00044-934-9.
- Кулић, Р., С. Милачић (2016). „Утицај образовања на формирање и развој људског капитала”. *Годишњак Педагошког факултета у Врању*, књига VII, Врање: Педагошки факултет, 221–236.
- Митровић, Љ., Д. Величковић (2015). „Неолиберализам, неједнакост и социјални сукоби”. *Годишњак Педагошког факултета у Врању*, књига VI, Врање: Педагошки факултет, 203–212.
- Мусатова, О. В., И. В. Храпченкова (2023). „Психолого-педагогические условия адаптации детей мигрантов к дошкольному и начальному образованию: теоретический аспект”. *ЦИТИСЭ*, 4 (38), 63–77. DOI 10.15350/2409-7616.2023.4.06.
- Омельченко, Е. А., А. А. Шевцова (2022). „Особые образовательные потребности детей с миграционной историей в школьном обучении: кейс Челябинской области”. *Проблемы современного образования*, 6, 164–177. DOI 10.31862/2218-8711-2022-6-164-177.
- Резаков, М. Р. (2025). „Правовое регулирование взаимодействия образовательной и миграционной политики в России: равенство возможностей и интеграция через образование аков”. *Legal Bulletin*, 1 (10), 70–79. DOI 10.5281/zenodo.15281030.
- Хамраева, Е. А., А. Ю. Алексинская, Е. А. Андреюшина [и др.] (2022). „Сравнительный анализ проблем и ресурсов в системе образования детей мигрантов (на примере федеральных округов Российской Федерации)”. *Перспективы науки и образования*, 1 (55), 643–664. DOI 10.32744/pse.2022.1.41.
- Хухлаев, О. Е., М. Ю. Чибисова (2022). „Образовательные достижения учащихся в школах с высокой численностью детей-мигрантов”. *Психологическая наука и образование*, 5 (27), 46–56. DOI 10.17759/pse.2022270504.
- Эндрюшко, А. А. (2022). „Иммигранты с детьми в России: социально-экономическая и культурная интеграция (часть II)”. *Вопросы национальных и федеративных отношений*, 12 (93), 4601–4612. DOI 10.35775/PSI.2022.93.12.022.
- Эндрюшко, А. А. (2023). „Гендерные установки иммигрантов в России (на примере представлений о равенстве образовательных возможностей)”. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Социология*, 1 (16), 65–80. DOI 10.21638/spbu12.2023.104.
- Ямалетдинова, А. М., О. В. Давлетбаева, И. Б. Байtimiрова (2022). „Современные подходы к обучению детей-инофонов русскому языку на уровне основного общего образования”. *Вестник Башкирского университета*, 1 (27), 167–173. DOI 10.33184/bulletin-bsu-2022.1.30.
- Berry, J. W. (1997). „Immigration, Acculturation, and Adaptation”. *Applied Psychology: An International Review*, 46 (1), 5–34. DOI 10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x

- Brubaker, R. (2004). *Ethnicity without Groups*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Portes, A., R. G. Rumbaut (2001). *Legacies: The Story of the Immigrant Second Generation*. Berkeley: University of California Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Vertovec, S. (2007). „Super-diversity and its implications”. *Ethnic and Racial Studies*, 30 (6), 1024–1054.

TRANSFORMATION OF ACCESS TO EDUCATION FOR MIGRANT
CHILDREN IN RUSSIA: BARRIERS TO INTEGRATION
OR CONDITIONS FOR ADAPTATION?

Summary: *Contemporary migration processes increasingly challenge existing models of educational integration, particularly amid growing “super-diversity” and the rise of family migration. In the Russian Federation, these dynamics are accompanied by a reform of educational policy that introduces mandatory Russian-language testing as a precondition for access to the education system. The aim of this study is to examine how this mechanism transforms access to education for migrant children and to assess its implications for educational integration and social cohesion. The research is based on an analytical-interpretative approach combining content analysis of normative acts, analysis of official statistical data, and a review of relevant scholarly literature in the fields of sociology of education and migration studies. The empirical findings indicate a high level of institutional selection already in the early stages of access to education, as a significant proportion of migrant children fail to meet administrative and linguistic requirements. The results show that language testing simultaneously functions as an instrument of adaptation and a mechanism of exclusion, contributing to the emergence of a group of children remaining outside the formal education system. In this context, language does not operate as an isolated factor of integration, but as an institutional threshold of inclusion, whose effects depend on the broader framework of educational policy and the availability of support mechanisms. The theoretical contribution of the study lies in conceptualizing educational policy as a hybrid mechanism integrating integration functions and institutional selection. The practical contribution emphasizes the importance of developing adaptive assistance programs and recognizing significant points of institutional exclusion.*

Keywords: *migration, migrant children, educational policy, social cohesion, language integration, institutional selection, Russian Federation.*

ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ У ВРАЊУ
УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

ГОДИШЊАК ПЕДАГОШКОГ ФАКУЛТЕТА У ВРАЊУ

Припрема за штампу

Доц. др Биљана Продовић Милојковић

Корице

Проф. др Сунчица Денић

Коректор

Сузана Златановић

e-mail: godisnjakvrnje@gmail.com

Телефон: 017/422-962

Штампа

ДАС систем, Врање

Тираж

100

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

378(497.11)

ГОДИШЊАК Педагошког факултета у Врању / главни и одговорни уредник Биљана Продовић Милојковић. - Год. 7 (2016)- . - Врање : Педагошки факултет у Врању, Универзитет у Нишу, 2016- (Врање : ДАС систем). - 25 cm

Годишње. - Је наставак: Годишњак Учитељског факултета у Врању = ISSN 1820-3396

ISSN 2466-3905 = Годишњак Педагошког факултета у Врању

COBISS.SR-ID 221686284